

Mustafa Kandıralı'nın hayatı, sanatı ve kişiliği hakkındaki bu çalışma, 2006 yılında Uzelli tarafından yayınlanan derleme albüm için Melih Duygulu'ya hazırlanmıştır.

Sunuş

Türkiye müzikal çeşitlilik bakımından yerkürenin en zengin ülkelerinden biri konumundadır. Ülkenin dört bir tarafında birbirinden farklı karakterler gösteren müzik gelenekleri vardır ve bu geleneklerin çoğu Türkiye'nin son yüzyıl içinde yaşadığı modernleşme projesine eklenmiştir. Böylelikle ülke genelindeki müzik faaliyetleri hem geleneksel kültürün bir parçası olarak, hem de modern kent kültürüne eklenmiş biçimiyle yaşamaya devam etmektedir.

Ülkedeki bu çoklu ve çeşitli yapı yüzyılın başından bu yana çeşitli kayıt yöntemleriyle geniş kitlelere sunulmaktadır. Böylelikle hem Türkiye'de hem de Türkiye'nin yakın çevresinde rağbet gören bir müzik pazarı yaratılmış bulunmaktadır. İşte bu pazarın en renkli simalarından biri yaklaşık 50 yıldan bu yana müziğinin ve kişiliğinin olumlu yönleriyle gönüllere taht kuran klarnet ustası Mustafa Kandıralı'dır.

1970'li ve 80'li yılların bayram sabahları Kandıralı'nın klarnetinden çıkan coşkulu ve sihirli seslerle, gerçek bir bayram havasına bürünürdü. İcradaki üstün beceri olağanüstü yetenekle birleşince ender rastlanan bir sanatçı ortaya çıkmıştı ve bu sanatçı kırk yıl boyunca bütün Türkiye'ye klarnetiyle göbek attırmıştı. Bu yetenek, bu istikrar, bu dürüstlük Kandıralı adının markalaşmasına yol açtı ve bu markayı bu günlere getirdi.

Kandıralı Mustafa denildiğinde ilk akla gelen çiftetelli ve Roman havaları repertuarı ise de onun bir fasıl müzisyeni, bir eşlikçi olduğunu da burada vurgulamak gerekir. Saz semaisinden çiftetelliye, zeybekten Roman havasına kadar çok çeşitli çalgı müziği örneklerini Kandıralı'nın repertuarında bulmak mümkündür.

Aslında onun yaşamına, sanat uygulamalarına ve eserlerine baktığımızda ancak kitap bütünlüğünde ele alınabilecek bir birikimle karşılaşırız. Biz bu çalışmada Mustafa Kandıralı'nın en özel icralarından oluşan bir seçkiyi, uzunca bir süredir ondan uzak kalan dostları ile buluşturmak istedik. Bunun yanı sıra çalışmayı, sanatçının kısa bir hayat hikayesi ve sanat uygulamalarını da vererek desteklemeye gayret ettik. Burada yapılan inceleme ve tahliller, Kandıralı hakkında bugüne kadar yapılan tanıtım yazılarının dışında, ilk kez yapıldığı gibi, hayatı ve sanatı hakkında kapsamlı bir anlayışla yapılan ilk çalışmadır. Uzelli repertuarında yer alan –1970 ve 1980'li yılların kayıtlarını içeren– dört albümden yola çıkılarak hazırlanan bu seçki, hazırlıkları devam eden bir serinin de ilk albümü olma özelliğini taşımaktadır. Bundan sonra Roman müziği icrasında bulunan seçkin müzisyenlerden oluşan bir diziyi Uzelli markasıyla yayımlamaya devam edeceğiz...

Mustafa Kandıralı'ya saygı ve sevgi ile...
Melih Duygulu

Hayatı

Diğer bir adıyla "Kandıralı Mustafa" 10 Temmuz 1930'da, İzmit'in Karadeniz kıyısındaki şirin kasabası Kandıra'da dünyaya gelir. Aslında ne doğum tarihi ne de soyadı resmî kayıtlarda yer aldığı ve burada verdiğimiz gibi değildir. Nüfus kağıdı daha sonra çıkarıldığı ve 1930 doğumlularla askere gittiği için nüfus kayıtlarına 1930 doğumlu olarak geçti ise de aslında 1929 doğumludur. Aile soyadları ise Kadioğlu'dur. "Kandıralı" soyadını 1955 yılında Selahaddin Pınar'ın önerisi ile "Kandıralı" olarak değiştirir ve asıl şöhretine bu soyadı ile kavuşur.

Babasının ve annesinin soyu Selanik taraflarına dayandırılmaktadır. Bu konu hakkında ayrıntılı bir bilgi yoksa da babasının ailesi 1800'lü yılların ortalarında önce İzmit'in Ağaçlı Köyü'ne yerleşir/yerleştirilirler. Baba tarafından soyu tamamen müzisyendir. Kandıralı'nın babası Recep Usta ve diğer iki amcası bu köyde dünyaya gelirler. Recep usta 1900'lü yılların ilk çeyreğinde ailesini alarak Kandıra'ya yerleşir. Amcalar ise köyde ikamet etmeyi sürdürürler.

Annesi Fahriye Hanım ise "Emincaazlar" adıyla bilinen zengin bir ailenin kızıdır. Kandıra'nın en eski ve köklü ailelerinden biri olarak bilinir. Onların da ailesinin –belki daha eskilerden– Selanik taraflarından geldiği rivayet edilmektedir.

Kandıralı müzisyen bir babanın dördüncü çocuğu olarak doğar. Dördü erkek biri kız olan kardeşlerinin tamamı müziğe yatkın, bazıları ise profesyonel müzisyendir. Sırasıyla kardeşleri İsmail, Dilber (vefat etti), İhsan, Refik, Şeref (vefat etti)'tir. Babası Kandıra'nın en tanınmış ve sevilen klarnetçilerinden biridir. O yıllarda çalgısını iyi çalan kişiler "Usta" sıfatıyla ödüllendirildiği için klarnetçi Recep'e de "Recep Usta" denilerek bir paye verilmiş olmaktadır.



Mustafa Kandıralı yedi yaşına geldiğinde ilkokula başlar, fakat gönlü müzisyen olmaktan yanadır. İlkokulun üçüncü sınıfından itibaren Kandıralı Basri Bey'in teşvikiyle Kandıra Halk Evi'ne gidip gelmeye başlar. Halk Evleri'nin o dönemdeki etkinlikleri küçük Mustafa'nın dikkatini çekmekte, onu kültür ve sanat ortamının üst düzey etkinlikleriyle tanıştırmaktadır. Kandıra Halk Evi'nin gramofonundan çıkan seslere her an pür dikkat kesilir. En fazla dinlediği sanatçı klarnet ustası Şükrü Tunar'dır. Şükrü Tunar'ın klarnetinden çıkan sihirli sesler onun benliğinde yavaş yavaş

yer etmeye başlar. Hele o Rast Taksim... Adeta başka dünyalara götürür küçük Mustafa'yı.. Bu çalış stili, evinde ve yakın çevresinde klarnet çalan, müzik yapan kişilerin icrasına hiç benzememektedir. Artık Şükrü Tunar hayatının bir parçası olmuştur. Onu taklit ederek evde gizli gizli klarnet üfler. Hiç kimse klarnet hakkında bir şey öğretmemektedir, ancak o "ustası"nın tavrına benzetmeye çalıştığı klarnet çalma işini iyiden iyiye geliştirmektedir. Evdekiler epey bir zaman sonra bu durumun farkına varırlar. Bu yeteneği değerlendirmek ve teşvik etmek için babası Recep Usta oğluna bir klarnet alır. Zira o güne kadar babasının klarnetini çalan Mustafa, Recep Usta'nın klarnetini hayli örselemiştir.

Kandıra Halk Evi bir ilim irfan yuvasıdır; Kandıralı'ya okul olur adeta. Burada bir parça ud çalmayı öğrendi ise de onun aklı Tunar gibi klarnet çalmaktadır. 12–13 yaşlarına geldiğinde artık kendi başına işlere gidecek düzeye gelmiştir. Babası ve ağabeyi düşün çalmaya gittiği halde o bu türden sanat uygulamalarına pek sıcak bakmaz. Ama Kandıra'nın bazı eğlence yerlerinde, çay bahçelerinde çalmaktan da geri durmaz. Yaşının küçük olmasına karşın saatlerce müzik yapabilmekte, sevimli hareketler sergilediği için sanatıyla birlikte kişiliği ile de insanların gönlüne taht kurmaktadır. O dönemlerden itibaren "Kara Mustafa" lakabıyla anılmaya başlanır. Bu lakap ilk gençlik yıllarında da arkadaş çevresinde ve piyasa camiasında kullanıldığı halde daha sonraları unutulmuştur.

Artık okul çevresinden uzaklaşmış, kendini iyice müziğin çekici dünyasına bırakmıştır. Küçük yaşına rağmen gittiği işlerden epey para kazanır. Kandıralı için meslekte kazanılan para bir ölçü teşkil

ettiğinden bunu sıklıkla vurgular ve bu konuyla ilgili bir anısını bize şöyle aktarır: " O sıralar büyük paralar kazanıyorum; ben çocuğum ama çok para kazanıyorum. Halk Evi'nde ilerletiyorum sanatımı. Beni alıyorlar meyhanelerde falan işe götürüyorlar. Kâğıt elli kuruşlar bir liralara vardı o zaman. Müşteriler cebime onlardan 15-20 tane koyuyorlar..."

O çağlarından itibaren tutumlu bir kişi olacağı bellidir Kandıralı'nın. Hayatının her döneminde olduğu gibi doğru yatırımlar yapar ve maddî sıkıntı çekmez. Bu konuyla alakalı olarak da şu anısını anlatır: "Evimize bahçeden girdiğimizde bir fırın vardı. Ekmeğimizi annem onda yapardı. Yengemle çok kafamız uyardı, ben kazandığım paraları ona verirdim o benim paralarımı saklardı. 10-15 lira birikince verirdim ona, fırının arkasındaki taşın altına saklardı o da... Bir gün o taş eğilmiş; bakmışlar ki altında paralar var. 'Yahu n'oluyo falan'. Herkes şaşırıyor tabii. Çok para kazandım çocukluğumdan itibaren..."

Artık Kara Mustafa'ya Kandıra ve çevresi dar gelmektedir. Plaklardan dinlediği büyük ustaları tanımak ister; onların hayat standartlarına ulaşmak ister. Küçük yaşına rağmen yüreği kocamandır; cesurdur... Kandıra'dan ayrılıp İstanbul'a gitmek tek amaç haline gelir. Bu fikrini kimselere açamaz. İçinde bulunduğu ruh halini annesiyle paylaşmak isterse de Fahri Hanım şiddetle karşı çıkar bu duruma. Ne yapıp etmeli İstanbul'a büyük şehre gitmelidir...

Nihayet o gün gelir; evden kaçma planlarını yapar ve tüm cesaretini toplayarak bu planını uygulamaya koyulur. Bu kaçış hikâyesi onun yeni hayatının da başlangıcı olacaktır elbette... Kandıralı bu hikâyeyi duygulanarak şöyle anlatır: "Bir gece vakti üzerimde beyaz bir takım elbise, elimde si bemol klarnetim Kandıra'dan çıktım İzmit'e geldim. Yayan tabii.. Gecenin karanlığı Allah bana cesaret verdi. İzmit'e zar zor ulaştım. Orada bir handa kaldım. Bir tarafta atlar bir tarafta insanlar yatıyor. 50 kuruş geceliği. Oradan Gebze'ye geldim, derken kendimi Haydarpaşa'da buldum. 'Heh İstanbul'a geldim dedim ben'. Oradan bir yaşlı adam dedi ki: 'Burası İstanbul değil. Buradan vapura binecek, karşıya geçecen, İstanbul orası' deyince adamcağızın sözünü dinlemekten başka çare kalmadı tabii ki... Vapura bindim, Karaköy'de indim, o zaman bilmiyorum tabii orasının Karaköy olduğunu. Zaten hiçbir yer bilmiyorum. 'Allah'ım sağıma mı gideyim soluma mı gideyim' diye düşünüyorum; Necatibey Caddesine doğru yürüdüm. Müzisyenler kahvesini yani esnaf kahvesini sordum. Oraya doğru gittim. Orada müzisyenlerle falan konuştum işte. Ama çocuğum pek sahiplenmediler beni..."

İstanbul'a taşradan gelen her kişinin yaşadığı ilk şok Kandıralı tarafından da yaşanır. Ne kalacak yeri vardır, ne de ona yardımcı olacak bir tanıdığı.. Daha önce biriktirdiği paraları ve aklı ile bu sorunları da aşacaktır: "Bir otele yerleşmek istiyorum ama hangisine gireyim. Buldum bir otel. Gözüme kestirdiğim bir otele girdim. O zamanlar İstanbul'da Rumlar çok. Resepsiyonda da bir Rum vardı. 'Kaç para otelin geceliği' diye sorunca '60 kuruş' dedi. Benim cebimde epeyce para var çıkartıp vereceksen, 'Ne iş yapıyorsun sen' diye sordu bana. 'Klarnet çalışıyorum' dedim. 'Çal bakalım o zaman' demesin mi... Klarneti göreceksin lastikle dolu, dökülüyor yani.. Bir taksim yaptım ona... 'Sana geceliği 25 kuruş dedi.. Yattım o gece orada..."



Artık İstanbul'a yerleşmiştir Mustafa Kandıralı... Müzisyen kimliği iç dünyasının zenginliği ile birleşince kılık kıyafetini düzeltmek zaruret halini almıştır. Bir gömlek, pantolon ve kravat alır kendine. Hepsine 125 kuruş verir. Tekrar döner müzisyenler kahvesine; ufak tefek işlere gitmeye başlar. Bu sırada tanıştığı Kemanî Âmâ Recep ve Kanunî Sitki Bey'le tanışmıştır. Onların pek çok bakımdan yardımlarını görür. Hem bazı eserleri geçmesine yardımcı olmakta, hem de bazı işlere Kandıralı'yı yollamaktadırlar. Şevki Şakrak Tiyatrosu'nda, İsmail Dümbüllü

Tiyatrosu'nda çalmaya başlar. Bazı tiyatro kumpanyalarında yer alarak şehir dışına turnelere bile gider. Karaköy muhitindeki müzisyenler arasında git gide tanınır. Ama onun amacı Beyoğlu'na çıkmak, daha

nezih kişilerle ilişkiye geçerek onlarla beraber müzik yapmaktır. Aslında bu fikir o dönemin tüm müzisyenleri için geçerlidir. Fakat bu o kadar kolay değildir. Beyoğlu'nun şartları, düzeyi ve ilişkileri her müzisyenin burada tutunabilmesine, hayat bulabilmesine engel teşkil etmektedir.

Kumpanyalara klarnetiyle eşlik eden bu genç yetenek kısa sürede bazı arkadaşları ve sanatsal yeteneği sayesinde uvertür solistlere eşlik etmeye başlar. Kara Mustafa adıyla anılan bu genç klarnetçi, İstanbul'un müzik ortamında kendine bir yer bulmuştur artık. Çocukluktan gençliğe geçiş sırasında eski lakabını unutturmuş, adı soyadıyla anılır olmuştur: *Mustafa Kadioğlu*. Daha sonra değiştireceği soyadını o yıllarda herkes bilmektedir. Çadır tiyatrolarında, kumpanyalarda klarnet çalarak devam eden, ara sıra da bazı ses sanatçılarında refakatle süren hayat bir süre sonra derin duygularla sarsılır. Eyüp taraflarındaki bir tiyatrodaki çalıştığı sırada genç ve güzel bir kız sürekli Mustafa'ya bakmaktadır. Bir süre sonra tanışır. Priştina kökenli bir aileye mensup olan Fahrünisa adındaki bu genç kızla aralarındaki yakınlaşma kısa zamanda aşka dönüşür. Genç çiftlerin anne ve babaları bu birlikteliğe izin vermezler; zira her ikisinin de yaşları çok küçüktür. Ancak Mustafa Kandıralı Fahrünisa Hanım'ı kendi rızasıyla baba evine, yani Kandıra'ya götürür.

Kız kaçırma kültürünün yoğun yaşandığı o yıllarda bu durum pek yadırganmaz. Ve 1947 yılında evlenirler. Bir süre sonra iş imkânları kısıtlı olan Kandıra'dan İstanbul'a taşınmak icap edecektir. Bir taraftan kazanmak zorunda olduğu parayı diğer yandan ise elde etmeye kararlı olduğu müzik kariyerini düşünerek eşini Kandıra'da bırakıp İstanbul'a çalışmak için gider. İşlerini yoluna kısa zamanda koymuştur. Bir süre sonra eşini de yanına alır. Önce Taksim Talimhane'de bir ev kiralarlar daha sonra ise Fatih'e taşınırlar. 1950 yılına gelindiğinde ilk çocuğu doğar. Nejla adını verdikleri bir kız çocuğudur bu. Aynı dönemde askerlik çağı da gelip çatmıştır. 36 ay sürecek olan askerliğini İstanbul Topkapı/Maltepe'deki 66. Tümen'de bando eri olarak yapar. Kısa zamanda kendini sevdiren. Takımda hem *si bemol klarnet* hem de *alto saksofon* çalmaktadır. Askerlik dönemi Kandıralı için hayatının en sükûnetli dönemidir. Rahatlıkla evine gidip gelebilmekte, üstelik bazen piyasadaki işlerini bile takip edebilmektedir. Bunun dışında meslekî görgü ve bilgisini de geliştirmeyi ihmal etmez. Notayı hiç olmazsa takip edecek düzeyde askerliği sırasında öğrenir.

Mustafa Kadioğlu (Kandıralı) İstanbul'daki meslek hayatında gitgide zirveyi zorlamaya başlar... Çadır tiyatrolarından Beyoğlu'na çoktan terfi edilmiştir. Tepebaşı'nda *Kibar Gazinosu*'nda, Aksaray'da *Çakır Gazinosu*'nda, Üsküdar'da *Salacak Gazinosu*'nda, Taksim'de *Maksim Gazinosu*'nda sahneye çıkarak, o devrin ünlü isimlerine klarnetiyle eşlik etmeye başlamıştır. Eliindeki klarnetiyle sınıf atlamakla kalmamış belirli bir statüye de ulaşmıştır. Eğlence sektöründe bile önem arz eden seviyeyi, Kandıralı emek vererek kazanır. Bu onun için bir statü olmakla kalmaz, kazanılması gereken bir hak olarak görülür. Esmâ Engin, Perihan Altındağ Sözeri, Mediha Demirkıran, Behiye Aksoy gibi ünlü isimlerle çalışmaya başlar... Hem ekonomik durumunu düzelterek hem de sanatta zirveye çıkmaya başlayacağı yıllar şansının döndüğü yıllardır. 1950 ile 1960 yılları arasında dört tane kız çocuğu olur: Nejla, Jale, Mukadder, Kismet. Daha sonraki yıllar içinde bu çocukları ona sekiz torun vererek mürüvvet göstereceklerdir.

1950'li yılların ikinci yarısında (1956–1957) arkadaşları ve meslektaşları olan bazı isimlerle birlikte çalışmalar yaparlar. Başta İsmail Şençalar, Kadri Şençalar, Sadun Aksüt olmak üzere pek çok müzisyen hem radyoda hem de piyasada faaliyet göstermektedir. Adı geçen dostlarının onun ne derece Türk müziğine vakıf olduğunu bildiklerinden radyoda da beraber çalışma isteği kendiliğinden oluşur. Bu arzuyu resmileştirmek için girişimler başlatılır. Dönemin radyo müdürü Dr. Nevzat Atlığ'a durum arz edilir. Atlığ bu isteğe olumlu yanıt verince İstanbul Radyosu'nda akitli olarak çalışmaya başlar. Şençalar kardeşler ve arkadaşlarının daha çok oyun havaları çaldıkları bir programla radyo stüdyolarıyla tanışır. Radyo emisyonları çok sık olmasa da, ara sıra bile bu camiayla birlikte olması Kandıralı'nın klarnet çalışından oturup kalkmasına kadar her şeyini etkilemiştir. Üstelik burası öyle bir mekândır ki, mesleğinde geldiği seviyeyi borçlu olduğu kişi de bu çatı altında çalışmaktadır. Bu Şükrü Tunar'dan başkası değildir. Radyo adabını ve Tunar'la gıyabında ilk karşılaşmasını şöyle anlatır: "Oturup kalkmama dikkat ederdim. Orada dev gibi sanatçılar var, hepsine hürmet ederdim. Sazımın adabını da bilirdim ben; taksimler yapardım, düzgün çalardım sazımı. Ama bir başladı mı oyun havaları takardım herkesi arkama... Zaten Şükrü Tunar çok büyük klarnetçiydi ama oyun havaları yoktu onda. Bir gün beni dinlemiş. 'Ya nerden geldi bu çocuk, müthiş çalışıyor' demiş." Radyo sayesinde tanıştığı Türk müziğinin ileri gelen isimleri, onun sanat yaşamını etkileyecek başka bir olaya da sebep olurlar. O zamana kadar Kadioğlu olan soyadını Bestekâr Selahaddin Pınar'ın önerisiyle "Kandıralı" olarak

değiştirir. Bu onun belki de aldığı en önemli kararlardan birisidir. Öyle ki soy bağlarına bu denli önem veren bir kişinin soyadını hemen değiştirmemesi kolay bir karar olmasa gerekir. Artık ne Mustafa Kadioğlu ne de çocukluk lakabı olan Kara Mustafa vardır. Türk müziği camiası tarafından sevilen ve gönüllere taht kuran klarnet üstadı Mustafa Kandıralı vardır...

Radyoda yaptığı icra Kandıralı'nın kısa zamanda tanınmasına sebep olur. Plak şirketleri arasında en meşhur olanlardan birisi olan Odeon'dan ilk plak teklifini 1957 yılında alır ve stüdyoya girer. 78 devirli taş plağının bir yüzüne *Salon Çiftetellis*'ni diğer yüzüne de *Anadolu Oyun Havası*'nı çalar. Plak olağanüstü satar. Ardından yeni teklifler alır. Gitgide şöhreti artar. O zamanda Türkiye koşullarında bir çalgı ile bu denli büyük şöhret yakalamak her sanatçıya nasip değildir.

Kendi ismiyle doldurduğu plaklarda ona eşlik eden saz arkadaşları da sanatkâr insanlardır. Şençalar Kardeşler, Baki Duyarlar, Güngör Hoşses, Coşkun Erdem vs.... Her birisi kendi alanının ustası olan bu müzisyenlerle sadece plaklarda değil gazino sahnelerinde de birlikte olur. Ve dönemin en büyük ses sanatçılarında hep birlikte eşlik ederler. Bu sanatçılardan Behiye Aksoy, Mediha Demirkıran, Perihan Altındağ Sözeri, Safiye Ayla, Muazzez Abacı, Emel Sayın, Bülent Ersoy gibi isimleri saymak mümkünse de Kandıralı'nın unutamadığı isim Zeki Müren'dir. Müren'in klarnetçisi olan Şükrü Tunar'ın ölümünden sonra yerini Kandıralı alır. 1962 yılından sonra 80'li yılların ortasına kadar Zeki Müren'e Mustafa Kandıralı eşlik edecektir. Taparcasına sevdiği ve ilham aldığı pirini yitirmesi ile büyük bir beğeni ve saygı duyduğu sanatçıya eşlik etmesi süreci aynı olayın sonucunda meydana gelir: Şükrü Tunar'ın ölümü... Bu olayı şöyle dile getirir: *"1962 senesiydi. Şükrü Tunar Zeki Müren Beyefendiye eşlik ediyordu. Yaz aylarıydı. Peşrev bittikten sonra Zeki Müren bir şarkıya girdi. O sırada Şükrü Tunar yere yığılıp kaldı. Üzerine beyaz bir masa örtüsü örttüler ve bir karanfil koydular. Şükrü Bey'den sonra Zeki Müren'e ben eşlik ettim. Aynı yıl küçük kızım Kısmet dünyaya geldi. Onun ismini de Zeki Müren koymuştur. Kısmeti açık olsun, etrafına kısmet dağıtsın diye..."*

Yirmi yılı aşkın bir süre aralıksız devam eden Zeki Müren'e eşlik, bunun yanı sıra pek çok sanatçıya albümlerinde refakat ve kendi adıyla piyasaya çıkan oyun havası ağırlıklı bir repertuarı içeren plak ve kasetler... 150 kadar plak, 20'den fazla kaset... Yaklaşık 20 yıl süren TRT televizyonlarındaki bayram programları... Gece gündüz demeden 50 yılı aşan bir zaman dilimi içindeki sanat yaşamı... Dünyanın dört bir tarafında yapılan konserler, resitaller...

Mustafa Kandıralı ismi bu kadar geniş bir müzik uygulama alanında ve bu kadar uzun bir süre içinde milyonlar tarafından duyuldu, sanatıyla insanları hep coşturdu; çevresine neşe saçtı. Sert mizaçlı olarak görünmesine ve bazı kişiler tarafından öyle tanınmasına karşın, içindeki çocuğu hiç örselememiş, duygusal kişiliğini hep korumuş, şefkat ve merhamet sahibi bir eş, baba ve dede ile karşı karşıya olduğumuzu da unutmamak gerekir Mustafa Kandıralı'yı anlamak için.

Giyimine özen gösteren, fizikî bakımını ihmal etmeyen bir parça marka meraklı olan bir sanatçıdır o. Ancak sadık bir dost arar hep. Güçlü bir iradenin, çalışkan bir kişiliğin müzik camiasında arayacağı başka ne olabilir ki? 1980'li yıllara gelindiğinde eskisi kadar gücü kalmamıştır. Bir de hayatını bağladığı dostu, arkadaşı eşi Fahrünisa hanımı kaybedince (1985) iyiden iyiye zorlaşmıştır yaşam. Kalp rahatsızlığı ve şeker hastalığı son dönemlerde sanatını icra etmesine imkân vermese de o her zaman klarnetiyle yaşamaya devam edecektir. Sağlıklı ve mutlu kal büyük üstat Mustafa Kandıralı...

Eserleri ve İcra Özellikleri

Mustafa Kandıralı bir besteci değildir. Dolayısıyla yüzeysel bir bakışla bakıldığında onun ürettiği eserlerden söz etmek mümkün değildir. Ancak derinlemesine bir bakışla ürettiklerine bakıldığında görülür ki, birbirinden üstün taksimlere imza atan o... Tadına doyumaz oyun havalarının geniş kitlelere tanıtılmasını ve beğenilmesini sağlayan o...

Aslında Kandıralı'nın müzik uygulamalarını üç aşamalı olarak ele almak gerekir. Bu sınıflandırmayı başka açılardan da yapmak mümkünse de biz bir albümün kısıtlı sayfaları içinde kalarak bunu yalnızca icra ettiği repertuar üzerinden yapmaya çalışacağız.

Kandıralı her şeyden önce bir klarnet sanatçısıdır ve özel bir repertuarın uygulayıcısıdır. Onun plak ve kasetlerine baktığımızda icra ettiği repertuarın üç ana bölümde yoğunlaştığını görürüz:

- 1- Oyun Havaları
- 2- Taksimler ve saz eserleri

Bunların dışında bazı şarkıların enstrümantal uyarlamalarını plaklara çaldı ise de bunlar onun sanatında belirleyici değildir.

Kandıralı'nın en belirleyici yönü oyun havası icracılığıdır. Onun eşlikçi müzisyen kimliğinde dahi bu yön hâkim unsur olarak karşımıza çıkar. Radyoya girişi, emisyonlardaki rolü, televizyon programlarında yaptıklarını bir yana bırakacak olursak, ki bunlarda daima oyun havası çalan sanatçı kişiliği öne çıkar; bunların yanı sıra belki de en önemli özelliği, 150'ye yakın plağının önlü arkalı repertuarının yüzde doksanının *Çiftetelli* ve *Roman havalarından* oluşmasıdır. Daha sonra da ele alacağımız gibi bu onun fasıl müzisyenliği yönünü, eşlikçi klarnet sanatçısı kimliğini olumsuzlayan bir özellik değildir. Belki de tam aksine bu yön diğer kısımları olumlu yönde etkilemiş, icrada çevik, işlek bir sazla karşı karşıya kalmamıza sebep olmuştur.



Kandıralı'nın icra ettiği *Çiftetelliler*, *Roman havaları* ve yerel müzikler (*kaşık havası*, *zeybek*, *güvende*, *karşılama*, *halay*, *bazı türküler* vd.) aslında anonim oyun havalarından başka bir şey değildir. Bu ezgiler kendi yerel ortamında bambaşka bir dokuya sahiplerdir ve özgün fonksiyonlar içerirler. Buna karşın piyasanın belirlediği fonksiyonlar eser üzerinde uygulanmaya başlayınca eser doku kaybına uğrar, anlam değişimine uğrar. Bilhassa Roman müzisyenlerin 1950'li yıllardan itibaren yoğunlaşarak Türkiye'nin müzik piyasasında kendilerine yer buldukları gerçeğinden hareketle, bu müzisyenlerin Roman müziğinden çok diğer müzikleri icra etmeleri bu değişimin temel nedenlerindedir. Kandıralı bu piyasanın içerisinde müzikal bakımdan yetkin ve temiz icranın sembolü sayılabilir. Ancak yukarıda belirttiğimiz değişimi de meydana getirenlerin dışında değildir. Hatta birçok kişi için emsal oluşturan bir sanatçıdır.

Kandıralı kendine özgü stili ile her parçaya damgasını vurma özelliğine haizdir. Bu durum Roman havaları ve çiftetellilerin dışında, yerel havalalar için de geçerlidir. Onları da kendine benzetme becerisini öyle bir gösterir ki eğer siz ezginin Kandıralı doğmadan önce derlendiğini bilmeseniz, parçayı onun bestesi zannedebilirsiniz.

(Bilhassa Orta Anadolu ve Rumeli havalarında bu net bir biçimde görülebilir.)

Piyasa müzisyenlerinin eser icraları sırasında uyguladıkları bir akış trafiği vardır ki, bu trafik geleneğe de olmakla birlikte daha çok Roman müzisyenler arasında yaygındır. Bu trafik şöyle cereyan eder: Önce her parçanın kısa bir giriş melodisi çalınır. Bu parçanın ana fikrini hatırlatacak kadar tekrar edilir. Daha sonra çalgıcının kendi marifetlerini ve becerisini sergileyeceği kısım gelir. Bu kısım daima serbest karakterli bir ezgi kümesini içerir. Buna "Meyan almak" denir. Bir tür taksim de diyebileceğimiz ezgi kümesi parçanın üçte ikisi kadar bir süreyi kapsar. Daha sonra baştaki giriş ezgisi sonda da çalınır ve parça bitirilir. Kandıralı'dan önce de var olan bu ezgi trafiği, onunla değişmemiş fakat renklenmiştir. Zaten Kandıralı özelliği de burada başlar. Öncelikle belirtmek gerekir ki Kandıralı demek, bol işlek melodi kümeleri, aşırıya kaçmayan ses kaydırmaları ve çok canlı ve neşeli çalmak demektir. Kendisinden çok önceleri var olan onlarca çiftetelli Kandıralı'nın yukarıda ifade ettiğimiz çalış tekniği ile

adeta yeniden inşa edilmiş ve onun kişiliği ile özdeşleşmiştir. Mevcut Çiftetellilere yaptığı bir takım ilavelerle onların niteliklerini değiştirmekle kalmaz isimlerini de değiştirir. *Salon Çiftetellisi, Ada Çiftetellisi, Çiftetelli Nonosu, Oryantal Çiftetelli* gibi...

Roman havalarında da durum bundan farklı değildir. Fakat burada üzerinde durmadan geçemeyeceğimiz bir husus vardır. Canlı, neşeli, süslemeli bir icra bu ezgiler için de geçerlidir. Fakat Kandıralı'nın roman havalarını icra etmesi sırasında başka bir boyuta geçtiği açıktır. Müziğin kendi içindeki tüm kurallar dizini birden yok olur, klarnetten çıkan seslerin anlamı değişir. Bu onun kültürel birikiminin dışı vurumu gibidir. Ana dili bir insan için neyse, doğup büyüdüğü kültürün sesleri de odur. Bu bakımdan Roman havaları Kandıralı için ayrı bir anlam taşır. Bizler için de Kandıralı'nın çalışması ayrı bir anlam ve öneme sahiptir elbette...

İkinci olarak taksim ve saz eserlerini ele almak gerekir. Çünkü kendi kişiliği ve kültürü ile özdeş bir müzik uygulamasının yanı sıra onun diğer bir özelliği de eşlikçiliktir. Türk müziğinin daha çok şehir muhitinde icra edilen tarzı içerisinde *peşrev, saz semaisi, şarkı, beste, taksim* gibi türlerin icrası daha çok fasıl adabı içinde yapılır. Son yüzyıl içinde fasıl müzisyenleri bu müzik tarzının uygulaması sırasında çeşitli sebeplerle geleneksel kültürün dışında yer alan çalgıları da adapte etmeyi denemişler ve bunu başarmışlardır. Klarnet de bunlardan birisidir. Klarnetin girişi ile melodi kalıplarından, motif yapısına kadar pek çok değişimin oluştuğunu söylemek abartı olmasa gerektir. Ayrı bir renk, farklı bir lezzet gelmiştir Türk müziğine... Klarnet icrasında bulunan müzisyenlerin neredeyse tamamının Roman kültüründen gelmesi ve beslenmesi sayesinde müzik de bundan nasibini almış, karakterinde olan dingin yapı gitgide yerini dinamik bir yapıya bırakmıştır.



Kandıralı Mustafa'nın klarnetinden çıkan sesler bu türün eserlerine ayrı bir doku özelliği getirmiş, büyümlü bir niteliğe büründürmüştür. Bilhassa taksimlerine dikkatle kulak verilecek olursa karşımıza ilginç bir tablo çıkacaktır.

Kandıralı Türk müziğini kulak dolgunluğu ile öğrenmiş bir kişidir. Buna rağmen mikro tonal sisteme aşinalığı sebebiyle Türk müziğinin ses evreninde de başarılı icralarda bulunur. Taksim sırasında makam seyirlerini harfiyen yapar, geçkiler tam ve yerindedir. Tavrı yansıtmayı başarır. Bunlarla da kalmaz kendine özgünlüğü yakalayarak yaptığı taksimlere imzasını atar. Bu Türk müziği gibi üslup özelliği bakımından özel müzik türlerinde yapılması güç bir iştir.

Saz eserlerinde de durum buna benzer bir yapı gösterir. Ezgi trafiğinde hiç şaşma olmaz. Sesler gayet temiz çıkartılır. Fakat bazen bu eserlerin motiflerinde yaptığı küçük atraksiyonlarla Kandıralı imzasını hemen fark etmek mümkündür.

Mustafa Kandıralı'nın icra ettiği eserlerdeki temel özellikleri bu şekilde sıraladıktan sonra onun repertuarına ve doldurduğu plakların niteliklerine de bir göz atmakta yarar görüyoruz.

1957 yılından itibaren plak dünyasına girer Kandıralı... Burada da ikili bir yapı ile karşıya olduğumuzu belirtmek gerekir.

- 1- Kendi adı ile çıkan plaklar
- 2- Eşlikçi olarak yer aldığı plaklar

Kandıralı asıl şöhretini hiç kuşku yok ki kendi adı ile çıkan klarnet icralarına borçludur. 78 devirli taş plak döneminde *Sahibini Sesi, Odeon*; 45 devirli ve 33 devirli plaklar döneminde ise *Efes, Egefon, Dedefon, İstanbul, Sevilen, Nisso, Şenay* gibi onlarca plak firmasından yaklaşık 150 civarında plağı yayınlanır. Bu, 300 civarında eser anlamına gelmektedir. Gerçi bunların arasında farklı firmalara aynı adla yapılan plaklar varsa da, bunlardaki icraların birbirinin aynısı olmaması dikkat çekici ve önemlidir. Her birisi üzerine yapılacak analitik çalışmayı bekleyen bu etnomüzikoloji kaynağının bir an önce değerlendirilmesi gerekir. Bu ses kayıt tarihimiz bakımından da son derece kıymetli bir malzeme birikimi anlamına gelmektedir.

Kandıralı adıyla özdeşleşen bazı eserlerin adlarını da buraya almayı yararlı buluyoruz:

Beyoğlu Çiftetellisi, Bahriye Çiftetellisi, Salon Çiftetellisi, Yeni Salon Çiftetellisi, Yeni Çiftetelli, En Son Yeni Çiftetelli, Şile Çiftetellisi, , Arap Çiftetellisi, Kazancı Pancarı, Çergi(e) Roman Havası, Kırbac Romanı, İskeçe Roman Havası, Tulum Oyun Havası (Gayda Arnavut), Karşılama, Nihavent, Hüzzam, Hicaz, Uşşak makamlarında taksimler, Zeybek havaları, Güvende havaları ve Türküler...

Türk Müziği Piyasasında Kandıralı Markası

Türkiye son yüzyıl içinde yaşadığı sosyo-kültürel değişimle dünya çapında bir örnek olma özelliğini hâlâ korumaktadır. Bu değişim, toplumun tüm katmanlarında kendini hissettirebilmiş topyekûn bir değişim olmakla birlikte yalnızca ekonomik ve sosyal kazanımlar bakımından kitleselleşememiştir. İlk kez Tanzimat döneminde başlatılan kökten değişim programı, aslında değişimden çok farklılaşmayı beraberinde getirmekte idi. Osmanlı askeri ve kurumsal sisteminin Batı ile eklemlendiği bu dönemlerdeki faaliyetlerin geniş halk kitleleri tarafından hissedilmediği muhakkaktır. Kitlesel değişim Cumhuriyetle birlikte halkı esas almış, böylelikle halkın bütünüyle değişimine ağırlık verilmiştir.

Her iki proje de yönünü batıya çevirmiştir aslında. Batı dünyasının yüzlerce yıllık kazanımlarını Türkiye'ye getirmek üzere tasarlanmış ve yenilikleri buradan almayı hedeflemiştir. Yalnızca aralarında anlayış farkı vardır. 1800'lü yılların ortalarından itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyal bünyesi ve kurumsal kimliğindeki bu hareketler elbette toplumun kültürel yapısına direk etki etmiştir. Bu öncelikle saray ve şehir hayatına, sonrasında ise halk kültürüne yansımıştır. Halk kültürleri elit kültüre göre daha edilgen bir görünüm arz eder. Ancak yeni kültür ögesini kendine benzetme özelliğini de daima bünyesinde barındırır.

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki bu yeni yapılanma saray mızıkasını da etkiler. Avrupa'dan getirilen müzisyenler Batı tarzı müziği ve anlayışı da beraberinde getirirler. Bu hareket ordunun en önemli kolu olan Mehterhaneyi de etkiler. Mehterhane şekli özellikleriyle değişime uğramakla kalmaz, bin yıldır kullandığı çalgılarını dahi değiştirir. Ordu mızıkasını Osmanlı'dan alan batı kültürü kendi oluşturduğu bandoyu Osmanlı'ya ihraç etmiştir...

Konumuzla direkt ilgili olması bakımından bu çalgılardan en önemlisini burada ifade etmek gerekir: Bu çalgı elbette klarnetten başkası değildir. Bando takımlarında klarnet çalan Türk gençleri kısa zamanda bu sıcak sesli enstrümanı benimsediler. Anadolu'nun daha çok şehir kültürü vasıflarını taşıyan kentlerinde giderek yaygınlık kazandı. Ses sahasının genişliği ve sesinin gürlüğü, çalım rahatlığı çalgının yaygınlaşmasının temel sebepleri arasında sayılabilir.

Geçmişte de bugün de Anadolu topraklarında müzik icra eden topluluklar homojen bir yapı göstermezler. Profesyonel müzisyenliği daha çok ekalliyetler veya her yörenin kendine has ismiyle anılan Çingeneler üstlenmişlerdir. Bununla birlikte yerli halktan profesyonel müzisyen olanlar da vardır. Yukarıda adı geçen klarnet, Anadolu halkının duygu dünyasına nüfuz ettiği andan itibaren, eğlenceye yönelik faaliyetlerde kullanımının arttığına şahit oluruz ki, bu doğal bir sonuçtur. Zira zurna gibi yalnızca açık hava ve meydanların sazi olmak yerine, klarnet hem içerde hem de dışarıda çalınabilme özelliğine sahiptir. Bugün Erzurum, Erzincan, Elazığ, Konya gibi şehirlerin folklorunda klarnetin hâkimiyetini yadsımak mümkün değildir. Marmara Bölgesi ve Ege kıyıları da klarnete yakınlık duymuş, ancak yerli halkın çalmasından çok bu çalgının icrasını Roman topluluklarına bırakmıştır.

Daha sonraki dönemlerde yani 1900'lü yılların başında fasıl müziğine kabul edilen bu çalgı, işlek melodi çalma vasıflarına haiz olması bakımından kısa sürede taraftar bulur. Zaten o yıllar Türkiye'de modernleşme hareketlerinin enikonu hızlandığı yıllardır. Yapılan her yenilik dönemin siyasî cereyanlarının bir uzantısı olarak halkın karşısına çıktığından büyük bir istek ve şevkle karşılanmaktadır. Bu rüzgârın Türk müzik kültürünün hem şehirdeki hem de kırsal kesimdeki türlerine armağan ettiği bir çalgı olan klarnet artık Türk müziğinin bir elemanı olmuştur.

Yukarıda adı geçen iki büyük değişim projesi klarneti bir "Türk çalgısı" haline getirmiştir. Ancak bu çalgının icracıları konumunda olan kişiler çalgının kendi kimliğinden koptuğunun farkında değillerdir. Kaldı ki, çalgıyla icra edilen müziğin kimliği bir sorun olmaktan çok çalım tekniği meselesi o dönemlerde önemlidir. Gerçi 1940 ve 1950'li yıllara gelindiğinde Türk müziğinin klasik veya sanat sıfatları alan türünün içerisinde icra edilen "klarnetin, müziğin dokusuna ve Türk müziği tavrına zarar vereceği"ni söyleyen kişi sayısı azımsanamayacak kadar fazladır. Bu tartışmalar bugün de devam etmekle birlikte klarnet yerini çoktan sağlamlaştırmıştır. Bu arada gözden kaçmaması gereken ve asıl konumuz olan husus, bu çalgının müzik piyasasındaki konumudur.

Türkiye'de müziğin sektörel bir hâl alması ancak 1930'lu yıllarda gerçekleşebilmiştir. Plak dünyasının gelişmesi, gramfonun yaygınlaşması uluslararası müzik yapımcılarının Türkiye pazarını hemen keşfetmeleri çok kısa bir süre içinde cereyan etmiştir. Klarnetle Türk müziği icra eden ilk kişi –şimdilik bildiğimiz kadarıyla– klarnetçi İbrahim Bey'dir. Şükrü Tunar, Balatlı Şeref, Salih Orak, Hadi Tokay, Saffet Gündeğer klarnetle Türk müziği icrası yapan birkaç isim arasında sayılabilir. Yerel klarnet icracıları hakkında monografik bir çalışma bugüne kadar yapılmadığı için yerel müzisyenleri buraya almamız imkânsızdır. Ancak bir hususu hemen belirtelim ki, yukarıda saydığımız isimler de aslında Türkiye'nin batı kesimlerindeki kent, kasaba ve köylerden yetişmiş isimlerdir. Dolayısıyla bunlar, yerelle şehir kültürü arasında doğal bir bağ kuran/kurabilen sanatçılardır. Bu isimler arasında efsane olmuş bir klarnet üstadı vardır. Bu, Türk müziği piyasasına uzun yıllar klarnetiyle damgasını vuran Şükrü Tunar'dan başkası değildir. Tunar'ın klarnet icrası o denli disiplinedir ki bu icrayı bir okul olarak nitelendirmek yanlış olmaz. Klarnet icracılarının üzerinde hemfikir oldukları konu, klarneti Türk müziği tarzında icra edebilen gelmiş geçmiş tek isimdir Tunar. Aslında bu konuda böylesine iddialı sözler söylemek doğru olmasa gerekir. Ancak şu bir gerçektir ki, Şükrü Tunar, Türk müziğinin seslerine vakıf, temiz icrayı benimsemiş, dahası ekolleşmiş bir isimdir. Bu ekolden yetişen çok sayıda klarnetçi vardır. Bunlar kırsal kesim kökenli olanlardan, şehirlerin kenar mahallelerinde yetişenlere kadar sosyal bakımdan çeşitlilik gösterirler. Bunlar arasında bir isim ilk dönem piyasa koşullarının belirlenmesinde etkili olduğu kadar, klarnet icrasında da yetkin bir kişidir: Mustafa Kandıralı...

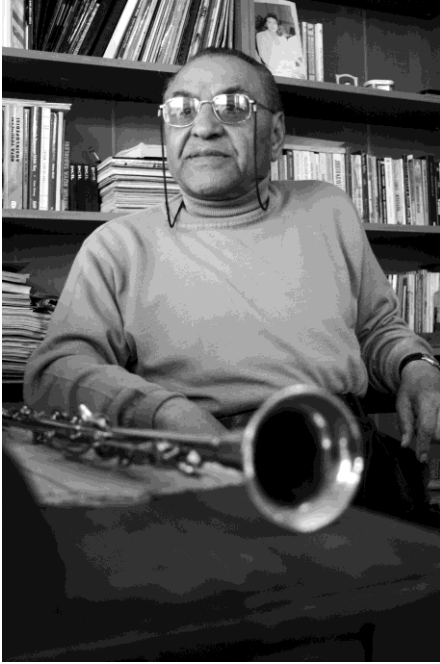


Mustafa Kandıralı, yetiştiği çevrenin müzik algısını, müzik endüstrisinin beklentilerini de hesaba katarak yeniden ele alan, bunu işleyen ve başka müzik kültürlerinin beğenisine sunan ender bir sanatçı profili sergiler. Ondan önce de klarnetin Türk müziği fasıllarında icra edildiği, usta sanatçıların yetiştiği bir vakıdır. Ama Kandıralı iyi bir sanatçı, üstün bir yetenek olmanın dışında müzik sektörünün nabzını tutabilen ve bunu devamlılık arz eden bir biçimde sürdüren özel bir müzisyen tipidir. O iki kanaldan piyasanın içindedir: bunlardan biricisi plak dünyasına klarnetiyle ürün veren sanatçı, ikincisi ise müzik ortamında eşlikçi sanatçı tipidir.

Bunların dışında devlet radyosunda yaptığı faaliyet diğer faaliyetlerinin geniş kitlelerce tanınmasına yardımcı faz konumundadır. Eğitimli bir icracı olmadığı halde radyo emisyonlarına kabul edilmesi hiç kuşkusuz onun üstün yetenek ve becerisinden kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan bakıldığında burada yürüttüğü faaliyet onun hayatını –ekonomik bakımdan– sürdürebilmesine olanak tanımaz. Zira kadrolu sanatçı değildir. Ayrıca olsa dahi bu onu onduracak

kadar büyük bir gelir anlamına gelmez. Kandıralı'nın piyasanın müzik endüstrisi kanalındaki etkinliklerinin daha iyi tanınmasına yardımcı olur. Ayrıca onu diğer sanatçılar arasında mesleki statü bakımından ayrıcalıklı kılar.

Kandıralı'nın tüm bu faaliyetleri 1950'li yıllarda olur. Bu, ülkede bir başka dönüşümün başladığı yıllardır. Türk toplumunun tanımadığı bir kavram, "demokrasi" ile tanışılan yıllar... II. Dünya savaşından sonra ülkenin genelinde oluşan umutsuz hava yerini çok partili dönemin umutlarıyla doldurmuştur. Demokrasi, insan hakları, ekonomik kalkınma ülke genelinde görece bir rahatlamayı da beraberinde getirir. Savaşlardan bıkan, barışa özlem duyan Türk toplumu hemen bu sistemin oluşması için imkân hazırlar. Bu sırada ülkedeki sanat etkinlikleri de devlet destekli olmanın yanında özel teşebbüsle de sürdürülmek istenir. Bunun için siyasî ve hukukî koşullar hazırlanır. Daha fazla gramofon, pikap, radyo ithal edilir; çok sayıda plak firması kurulur. Basılan plak sayısında belirgin artışlar sağlanır. Halk kitleleri kendi müziklerini buralarda duyduklarında var olduklarını hissetmeye başlarlar. Kandıralı işte böyle bir sosyal ortamın içinde kendini buluverir. Şartlar bu derece hazırken onun yapması gereken, sanatçı kişiliğini Türk toplumunun standartları doğrultusunda geliştirmek, önüne çıkan fırsatları iyi değerlendirmektir. O da bunu yapar... Sosyal bakımdan hazırlanan bu pazarın ekonomik getirisi de hayli yüksektir. O dönemlerde standartlar oluşmadığı için sanatçının meta üzerindeki hakkı yeterince belirgin değildir. Kim daha meşhur, kim daha güçlü ise, müziğin getirisinden ona düşen pay o oranda artmaktadır. Bugün dahi aynı sistemin geçerli olduğunu söyleyebiliriz.



1900'lerin başından itibaren Roman müziğinin piyasaya kendini kabul ettirdiğini biliyoruz. Dolayısıyla Kandıralı için pazarın bu fazı da hazır. Ancak farkı ortaya koymak, değişik uygulamalar içerisine girerek sunum yapmak, yeni bir repertuar oluşturmak Kandıralı'nın diğerlerinden farkını oluşturmuştur. Üstelik bu fark beslendiği ekolün de önüne geçerek onu popülerleştirmiş, dahası marka haline getirmiştir. Klarnette Şükrü Tunar'la başlayan icra anlayışı ve sanatçı kimliği Kandıralı'yla devam etmiştir. Elbette Kandıralı'yı teknik bakımdan geçen daha nice klarnetçi vardır Türkiye'de. Fakat o yalnızca ustasından aldığı bayrağı zirveye taşımakla kalmamış, kendinden sonraki sanatçılara örnek bir kişilik oluşturmuş, dahası müzik sektöründe gelecek kuşaklara rehberlik edecek atılımlar yapmıştır.

Bir sanatçının yokluklar içerisinde gelerek, bir çalgıyla bu denli büyük bir başarıyı yakalaması yalnızca yetenekle açıklanabilecek bir durum değildir. Bu bir akıl kullanma biçimi, bir duruş belirlemenin neticesidir. Piyasa renkli bir yaşam sunar. Büyülü bir ortam içinde kendini kaybetmek an meselesidir. Kandıralı yaklaşık otuz yıl gündemden düşmemiş,

hep göz önünde olmuştur. Belki bugünkü "star" tipolojisine uygun bir kariyer değildir bu, ama sahnede boy göstermek, radyodan sesini duyurmak, televizyonda gösteri yapmak vs. insanı kolaylıkla yoldan çıkarır... Ama o, öyle istikrarlı bir kişilik örneği gösterir ki içki, kumar gece hayatı nedir bilmez. Evinde eş, çocuklarının babasıdır, mazbut bir aile reisidir...

Piyasa müzik ve sanattan çok kişilerin yaşamı üzerine kurgulanan sihirli bir kutu gibi gözükse de hayatın tüm gerçeklerini bünyesinde barındırarak yoluna devam eder ve sürekli insanı sınar... Güçlü olan kazanır burada... Kandıralı da hem sanatının gücü, hem de akıl ve irade gücüyle bu sınavdan yüzünün aklıyla çıkmış gerçek bir sanatçıdır.

Mustafa Kandıralı Hakkında Görüşler

Müzeyyen Senar (Ses Sanatçısı)

Biz Kandıralı'yla gazinolarda çalıştık, hem de plaklarda refakat etti bana. Mesleğine bağlı, disiplinli bir arkadaşımızdır. İşine zamanında gelip herkese emsal teşkil etmiştir. Oturup kalkmasını bilir, güzel giyinir. Bakar kendine... Daima yüksek sanatçılara refakat etmiştir. Seçici olmuştur bu hususta. Sahnede ciddiyetle yapar işini ama şakacıdır aslında. Onun yaptığı taksimler insanın ruhunun derinliklerine işler. Musikiyi bilmekle kalmaz –yani repertuarı falan– onun özüne nüfuz eder o...

Nevzat Atlı (Prof. Dr. İstanbul Devlet Klasik Türk Musikisi Korusu Eski Şefi)

Mustafa Kandıralı'yı radyo evinde bulunduğum yıllarda tanıdım. O tarihlerde Şükrü Tunar sağ idi. Kandıralı ilerde büyük klarnet ustası Şükrü Tunar'ın yerini doldurabilecek nitelikte tek klarnet sanatçısıydı. Klarnetinden Şükrü Tunar gibi yumuşak ve adeta yaylı bir saz gibi ses çıkarması onun en önemli özelliği idi.

Mustafa Kandıralı denince akla ilk olarak oyun havaları gelir. Ancak onu sadece oyun havalarıyla hatırlamamız doğru olmaz. Çünkü kendisi uzun yıllar fasıl musikisinde yer almış ve muvaffak olmuştur. Bu vesile ile kendisini takdir ediyor, başarılar temenni ediyorum.

Selahattin Erköse (TRT İstanbul Radyosu Emekli Ud Sanatçısı-Bestekar)

Mustafa Kandıralı ile 1947 senesinde İstanbul'da tanıştık. Mustafa Kandıralı Kandıra'dan İstanbul'a geldiği zaman Tünel tarafında bir gazinoda çalışıyordu. Herkesin takdirini kazanmış, kısa bir zamanda isim yapmaya başlamıştı. Benim de merakımı uyandırdığından onu dinlemek için çalıştığı gazinoya gittim. Elindeki klarnet o kadar iyi olmamasına rağmen o kadar ve güzel ve doğru sesler basıyordu ki, Kandıralı'nın gerçekten iyi bir müzisyen olduğunu fark ettim. Kendisi masamıza geldi tanıştık, çok sempatik ve neşeli bir insandı. Ben de o zaman Kristal Gazinosu'nda Safiye Ayla'ya refakat ediyordum. Kuliste herkes ondan söz ediyordu. Ben de onlara: "Gidin görün, çıkardığı sesi duyun, gerçekten dinlenmesi gereken bir klarnet ustası" dedim. Zamanla bütün saz ustaları onu dinlemeye gittiler. Herkesin takdirini kazanmaya başlamıştı. Mustafa Kandıralı artık büyük sanatçılarla çalışmaya başlamıştı. Biz de onunla beraber 1974 senesinde Taşlık Gazinosu'nda Bülent Ersoy'a eşlik etmeye başlamıştık. Yine yıllar sonra 1984 senesinde Caddebostan Maksim Gazinosu'nda Bülent Ersoy'a eşlik ettik. Kendisiyle yıllarca çalıştık, bu süre içerisinde en ufak bir tartışmamız bile olmamıştır.

Mustafa Kandıralı örnek gösterilebilecek bir aile reisidir. Efendi, dürüst ve saygı duyulacak bir kişiliğe sahiptir. Mustafa Kandıralı'yı tanımak ve onunla beraber yıllarca aynı sahneyi paylaşmak gurur vericidir.

Sadun Aksüt (İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Öğretim Görevlisi)

Mustafa Kandıralı ile 1956 yılında tanıştım. Uzun zaman beraber çalışma imkânına sahip oldum. Günlerden bir gün İstanbul Radyosu Müdürü olan Nevzat Atlı Bey'e Mustafa Kandıralı'dan bahsettim. Onun Şükrü Tunar'dan sonra gelen büyük bir yetenek olduğunu ve bu yeteneğin harcanmaması gerektiğini vurguladım. Nevzat Bey'de bu isteğime olumlu karşılık verdi. Mustafa Kandıralı ile gazino çalışmalarında beraber olduğumuz için bu isteğimizi kendisine hemen ilettim. O da bu isteğimizi memnuniyetle kabul etti. Tek sorun nota bilmemesi idi ama önemi yoktu. Çünkü eseri bir kere dinlerse ikinci seferde dinlemesine gerek yoktu. Nota neyse aynen çalardı. Olağanüstü bir yeteneği vardı benim arkadaşımın. Fasılda, oyun havalarında, koroda mükemmeldi. Ritmi çok iyi, çıkarmış olduğu ses rengi de çok güzeldi. Selahaddin Pınar kendisine hayrandır. Uzun zaman ben, Selahaddin Pınar ve Mustafa Kandıralı beraber çalıştık. Tabii diğer arkadaşlar da var ama biz çok yakındık. Selahaddin Pınar'la Mustafa Kandıralı ile çok güzel anılarımız olmuştur. 40 seneyi aşan mesleki ve özel yaşamımızda ne ben kendisini kırdım, ne de o beni kırdı. Onunla çalışmaktan büyük zevk ve gurur duydum.

Cahit Peksayar (İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Öğretim Görevlisi)

Mustafa Kandıralı ile 1958 yılında tanıştık. Önce Taksim daha sonra Caddebostan Maksim Gazinoları'nda beraber çalıştık. Söylenilecek tek şey çok saygılı ve terbiyeli bir kişiliğe sahip olduğudur.

Mustafa kandıralı ile TRT İstanbul Radyosu'nda beraber çalışma imkânına sahip oldum. Önceleri topluluk yayınlarında daha sonraları ise solo programlarında kendisini gösterdi. Rıza Rit Beyefendinin yayınlarında çoğunlukla taksimi ona verirdik. Klarinetinden kemandan farksız bir ses çıkarırdı. Nota bilmemesi bir sorun yaratmıyordu. Çünkü kuvvetli ve hassas bir kulağa sahipti. Yerine konamayacak değerli bir klarinet üstadıdır.

Erol Sayan (İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Öğretim Görevlisi-Bestekar)

Mustafa Kandıralı ile 1963 senesinde tanıştık. Birbirimizi sevdik. O zamanlar önünde Şükrü Tunar gibi bir dev vardı, ya onun gölgesinde kalacak ya da çok istikrarlı çalışıp onun ayarına yükselecekti. Mustafa Kandıralı ikinci şıkkı seçmiştir. Çok sıkı ve inadî çalışmak suretiyle iyi bir saz olmuştur. Belleğinde gücüyle pek çok eseri belleğine katmıştır. Zaten bir defa eseri dinledi mi tamamıdı. Bu şekilde kendisini Şükür Tunar ayarına çıkarmıştır. Mustafa Kandıralı piyasada lokomotif görevini üstlenmiş ve Şükür Tunar'ı aratmayan bir klarinet ustası olmuştur. Bunu ben ve bütün piyasa camiası böyle düşünüyoruz. Bütün bu niteliklere sahip olan kişinin benim arkadaşım olması gerçekten gurur vericidir.

Mustafa Kandıralı ile radyo emisyonlarında beraber çalıştık. Son derece dikkatli ve özenliydi. Piyasadaki hüviyetini derhal kaybeder radyo havasına kendisini sokardı. Ve en önemli radyo kurallarına uygun çalarak başarılı olurdu.

Coşkun Erdem (Kanun Sanatçısı)

Üstadımız Mustafa Kandıralı'yı 1950 senesinden beri tanırım. Hemen hemen o tarihlerde İstanbul'a geldiği zaman büyük üstatların yanında mücadele etmişse de kısa zamanda o büyük üstatların arasına katılarak birinci sınıf sazende olmasını başarmış, devrin en önemli solistlerine eşlik ederek kendisini kanıtlamıştır; "sazının virtüözü" unvanını almıştır. Türkiye'nin en büyük klarinet üstadı Şükrü Tunar'la aynı sahneyi paylaşmış, Şükrü Tunar'ın sağlığında da Kandıralı kendini kabul ettirmiştir ki bu büyük bir olaydır. Şükrü Tunar vefat ettikten sonra Türkiye'nin tek klarinet üstadı olarak kalmış ve bu unvanı hâlâ devam ettirmektedir.

Mesleğinde üstün kabiliyeti yanında çok iyi bir aile reisidir. Çok sevdiği eşi kıymetli insan Fahrünisa Hanım'ın vefatından sonra biraz sarsılmış ise de kendisini evlatlarına ve torunlarına bağlayarak hayatına mutlu olarak devam etmektedir. Maddi durumu müzisyenlerin içinde en iyisi diyebiliriz.

Selim Sesler (Klarinet Sanatçısı)

Mustafa Kandıralı bana göre gelmiş geçmiş en büyük klarinet üstadıdır. Bizim kuşak onu dinleyerek büyüdük. Onu kendimize örnek aldık. Biz onu plaklardan, radyodan dinlerken evde çıt çıkmazdı.

Alaylı olmasına rağmen kendisini yetiştirebilmiş bir kişidir. Mesela onun zamanında teknoloji bu kadar gelişmiş değildi ama Kandıralı Mustafa dünyaya kendini tanıttı. Bu da onun büyüklüğünden kaynaklanıyor tabii. Mustafa ağabey çok temiz çalar sazını. Sazına hâkim olduğu kadar makam da bilir, repertuarı da bilir.

Burhan Öcal (Perküsyon Sanatçısı)

Mustafa Kandıralı denilince aklıma hep çocukluğumdaki bayram günleri gelir içime ferahlık ve coşku dolar. Sonradan bir virtüöz olduğunu anladım, Avrupa'ya gidince. Bence hala öyle ve 1 numara "Turkish Benny Goodman" diyebilirim. O'na sağlıklı müzikli günler, yıllar diliyorum.

Charlie Gillett (BBC Radyosu program yapımcısı)

Mustafa Kandıralı gerçekten üst düzey bir müzisyendir.

Mark Hudson (London Daily Telegraph gazetesi world müzik eleştirmeni)

İtalyan besteci Donizzetti, Osmanlı Saray Mızıkasına klarneti ilk tanıtan kişidir. Ancak tanıttığı bu klarnetin, bir gün Çingene klarnet ustası Mustafa Kandıralı'nın "blues"vari parlak icrasına kavuşacağını hayal bile etmemiştir.

Mustafa Kandıralı, son yirmi sene boyunca Türkiye'de halk arasına nadiren çıksa da hala büyük saygı ve hayranlık görüyor. Kuşkusuz onun 20. yüzyılın esas müzik dâhilerinden olduğunun dünya çapında kabul edilmesi sadece zaman meselesi.

Ezgiler Hakkında Notlar

Uşşak Taksim : Mustafa Kandıralı'nın piyasadaki icracılık konumu yalnızca plaklara oyun havası çalmak, sanatçılara gazinolarda eşlik etmek veya radyo emisyonlarında fasıl çalmak değildir. O tüm bu yaptıklarıyla eş zamanlı olarak stüdyo müzisyenliği de yapmıştır. Üstelik bu icralarındaki başarısı kendi plaklarındaki başarısıyla yarışabilecek düzeydedir. Bilhassa şarkıların giriş ve aralarında yaptığı taksimler, onun makam müziği geleneğine ve derece vakıf olduğunun birer göstergesi niteliğindedir.

Haydar Haydar: Bu ezgi Nesimî'nin şiiri üzerine Bektaşî tekkelerinde yapılmış bir bestedir. Nefes adıyla da bilinen bu tür besteler Ayin-i cem adı verilen törenlerin en önemli müzik türlerinden birisidir. Uşşak makamında bestelenen bu nefes, hem sözleriyle hem de ezgisiyle çok geniş kitleler tarafından beğenilmiş ve defalarca plağa alınmıştır. Kandıralı'nın bu icrası ise nefesin bu özelliklerini aksettirmekten çok, müzikhollerde yapılan tarza daha uygundur. Bol kaydırmalı (Glisando) seslerle bezeli bu icra bir başka özelliği de bünyesinde barındırmaktadır. Piyasa müzisyenleri bu türden tekrarları bol ezgileri birkaç periyot çaldıktan sonra, makamın akışını bozmadan bambaşka bir parçaya geçmeyi alışkanlık etmişlerdir. Nefesin felsefi anlatımı bu geçişle birdenbire çiftetelli tavrına dönüşmekte. Bu yapılan belki piyasanın gerekleri içinde makul karşılanabilir. Ancak burada görülen geçişler sanatsal icraya hafifliği getirmekten başka bir şey değildir. Elbette müzik yapılış amacına göre icra şekilleri alan bir sanat dalıdır. Buradaki icranın amacı da daha ziyade oyun oynatmaya yönelik olduğundan kendi içerisinde bir anlamı vardır.

Firuze Arabesk: Müziğin popülerleşmesi ve toplumsal değişim Türkiye'deki türler üzerinde de etkili olmuş, Arap tarzı müzik geleneği ile Türk müziği tarzları aynı pota içinde ele alınmaya başlamıştır. Aslında temelleri 1930'lu yıllarda atılan bu hareketin 1960'lı ve 1970'li yıllarda kendine özgü yapıyla tekrar canlandığı söylenebilir. Arabeskin bu denli popülerleşmesi farklı türler uygulayan müzisyenleri, pazardaki konumlarını yeniden gözden geçirmeleri doğrultusunda zorlamıştır. Yaptığı müziğin adının başına veya sonuna "Arabesk" ibaresini getiren sanatçıların plakları bu dönemde daha fazla rağbet görürü olmuştur. Kandıralı da bu müzisyenlerden birisidir ve yaptığı bazı plaklara şu isimler verir: "Modern Arabesk", "Arabesk Çiftetelli", "Firuze Arabesk"...

Bu parça girişinde hissettirilen Arap müziğinin tavrı, parçanın bu isimle anılmasının da sebepleri arasındadır. Zaman zaman Arap rakkaselerinin oyun havalılarına benzer bir melodi örgüsü kullanarak, zaman zaman da yerli bazı motifleri birbirine ekleyerek yapılan bu tür parçaların çok sayıda müşterisi olduğu açıktır.

Çiftetelli (Nonoşum): Çiftetelli Türk müzik kültürünün en yaygın müzik örneklerinden birisidir. Daha çok şehir merkezlerinde yaygınlık kazanmış, bilhassa Türkiye'nin batı kesimlerinde rağbet görmüştür. Bununla birlikte Orta Anadolu'nun şehir merkezlerinde ve kırsal kesimlerinde de yaygınlığını korumaktadır. 2 veya 4 süreli düzenli bir ritmik karakterin basit melodilerle örülmüş biçimleriyle karşımıza çıkan Çiftetelli örnekleri, daha ziyade anonim müziklerdir. Ancak son dönemin piyasa müzisyenleri bu türe karşı yakın ilgi göstermişler ve kendilerine özgü anlayışlarla çiftetelli bestelemişlerdir. Bu eserlerin çoğu başlı başına bir eser kimliği göstermez. Zira her sanatçı mevcut gelenekselleşmiş ritim ve ezgi kalıbının üzerine kişisel becerilerini katarak kolajlar yaparlar. Böylelikle ortaya çıkan ezgilere kendilerince isim verirler ki, bu adlandırma daha çok yöreye bağlı yapılır. Ada Çiftetellisi, Kâğıthane Çiftetellisi, Kandıra Çiftetellisi, Trakya Çiftetellisi bunlardan yalnızca birkaçıdır. Bu çiftetelli de Kandıralı ve arkadaşları tarafından mevcut ritmik kalıbın üzerine yaptıkları serbest gezintilerle meydana getirilmiş. Parçanın başında ve ortalarındaki ritmik melodiler çiftetelliye bir miktar diğer örneklerden ayırmamız için yardımcı oluyor.

Modern Anadol: Batı Grubu Romanları'nın Orta Anadolu havalarına karşı yakınlıkları daima olagelmıştır. Çiftetelli gibi düz bir ritmik akışa sahip ezgi tiplerini müşterilerine icra etmeleri ve onları memnun etmeleri her zaman kolay olmuştur. Kendileri dışındaki topluluklara profesyonel müzik hizmeti sunmanın zorlukları arasında repertuar seçimi önemlidir. Diğerlerinin repertuarını icra ederken o repertuarı kendine benzetmek ve bu sürecin devamında o repertuarı benimseyerek kendine mal etmek... Romanlar arasında bu türden iki yönlü ezgi alışverişi çok sık yaşanır. Ankara ve çevresinin birkaç oyun havasını kendilerine özgü bir birleştirme anlayışıyla icra eden bazı müzisyenler "Anadol Havası" adını verdikleri bu ezgiyi, 1960'lı yıllarda piyasada icra ettiler ve plağa çaldılar. Tamburacı Osman Pehlivan'ın "Kadın Havası" ile Orta Anadolu'nun "Kaşık Havası" adlı eserlerinin harmanlanmasıyla meydana gelen bu ezgi, parçaların orijinalinde olmayan bazı varyasyonlarla da süslenmektedir. Zaten bu kendine özgü parça isminin de belirttiği gibi modern bir uygulama olarak karşımıza çıkıyor.

Kandıralı klarnetiyle adeta konuşma edasında sesler çıkarırken keman geleneksel kalıpları hayli zorlayan melodiler çalıyor. Bu sırada keman ve klarnetin düetini ritim sazların (Darbuka, bongo, zilli def) etkili vurguları takip ediyor. Kısmen caz stiline öykünülerek yapılan bu uygulama çok kısıtlı bir süre yapıldığından buradan özgün bir sonuç çıkmıyor.

Kırbaç Romani: Şarkılardaki veya oyun havalarındaki aranağmeleri, geçiş süslemelerini kemanın olanaklarını kullanarak icra edebilen Roman müzisyenlerin sayısı az değildir. Kemanla her tür müziğe eşlik edebilmekle birlikte, Roman müziğinin bazı parçaları özgün bir teknik kullanılarak icra edilir. Bunlardan biri olan "Tulum havası"nın kemanın bir telinde dem tutularak çalınan varyantı, eski havalar içinde değerlendirilir ve icrası ustalık gerektirdiğinden saygı çerçevesi içinde dinlenir. Bu havaya "Gayda" da denir. "Tulum Havası", "Tulum Gaydası", "Tulum Oyun Havası" adlarıyla da anılır. Tulum havaları dinleme makamı olarak çalınabildiği gibi daha çok oyun havası biçiminde icra edilir. Birkaç cümlelik bir melodi çeşitli biçimlerde geliştirilerek işlenir; aralarda serbest tartımlı doğaçlama ezgilerle bezenerek icra edilir. Ayrıca bu adla anılan ve 9 süreli ritim kalıbı için kullanılan bir terim daha vardır. Ezgi pek çok çeşitlemeye sahiptir. Tulum ritmine sahip ve bu tavırla çalınan ezgiler yörelere göre değişik isimler alabilirler. Son dönemlerde (Yaklaşık 25-30 yıllık bir zaman diliminden beri) tulum havalarına çok çeşitli sıfatlar getirilerek Roman havası genel başlığı altında incelenmeye başlamıştır ki, burada çalınan hava da aslında bir Tulum havası olmasına rağmen Kırbaç Romani gibi bir isimle anılmaktadır.

Kandıralı'nın klarnetiyle, girişteki kemancının çift sesli (çifte kirişle) yaptığı icraya olağanüstü bir entonasyon ve tavır birliği ile eşliği söz konusudur. Bir süre sonra klarnetin hâkimiyeti hissedilir biçimde öne çıkar ve Roman havalarının en karakteristik nağmelerini ve melodi yürüyüşlerini bu ezginin icrasıyla bize hissettirir.

Karcıgar Taksim: Taksim Türk müziğinde geleneksel kalıplar içinde kalarak, kişisel özelliklerin gösterilmesine en uygun türlerden birisidir. Kandıralı yetiştiği çevrenin müzik kültürü içinde aldığı özü yüksek icra düzeyine çıkartırken en fazla yapmış olduğu Taksimlerle kendisini gösterir. Taksimlerinde makamın kilit noktalarını gösterir, onları doğdurduğu melodi kalıplarıyla bezir ve bir sanat eseri haline getirir. Yaptığı taksimlerde klasik üslûptan ziyade fasıl müziğinin ve piyasanın etkileri görülürse de bu onun bu alandaki özgünlüğünü geri plana atamamıştır.

Aslında başlı başına taksim özelliği göstermeseler de oyun havalarının arasında yaptığı serbest gezintiler de Kandıralı'nın müzikteki etkin imzalarının göstergesidir.

İki Çeşmelik Romani: Mustafa Kandıralı'nın kişiliği ile özdeşleşmiş bu Roman havası, yine Kandıralı'nın üstün icrası ile seslendiriliyor. Roman havalarının en tipik özelliği olan 9 süreli ritmik kalıpların ısrarlı vurgularla çalınırken, melodi çalan çalgıların süslemelerle bu ritme eşlik ederler. Bu havaların çoğu bir oyuna eşlik etmek için çalınır ve çoğunluğu sözsüzdür. Son dönemlerde birçoğuna söz uydurularak yeniden inşa edilmektedir. Geleneksel Roman müziğinin en karakteristik örneklerinden birisi olan bu ezginin üzerine de söz yazılmak suretiyle oluşturulan pek çok örnek bulunmaktadır. Bu örnekler ya Romanların oturdukları bir yörenin adına ya da mesleki yapılanmasına göre isimlendirilir. İki Çeşmelik Romani yöre adına göre isim almış bir Roman havasıdır.

Kandıralı'nın klarnetinden çıkan nağmeler elbette her ezgi için aynı anlamı vermez. Bilhassa oyun havaları, özellikle de Roman Oyun Havaları onun klarnetiyle doku bakımından da uyduğu için ayrı bir lezzete çıkar.

Kürdili Hicazkar Saz Semaisi: Mustafa Kandıralı'nın klarnetiyle doldurduğu plaklara ve kasetlere dikkatle bakılacak olursa bu repertuar içinde oyun havalarının büyük bir ağırlık oluşturduğu görülür. Ancak Kandıralı'nın radyo ve gazino icraları sırasında fasıl müzisyeni ve eşlikçi sazende olarak görev yaptığını da vurgulamak gerekir ki yaptığı albümlerde fasıl adabı içerisinde kalarak çaldığı bazı ezgilere de yer verdiği bilinmektedir. Fasıl müziğinin türleri arasında yer alan Peşrev, Saz semaisi, Şarkı gibi formlardaki eserleri de repertuarına almayı ihmal etmemiştir. Ancak bu örneklerin sayısı oyun havalarının yanında neredeyse yok denecek kadar azdır. Kandıralı, bu türden eserleri kendine özgü bir üslupla çalmış ve kitlelerin beğeni düzeyini etkilemiştir. Bu eserlerde klasik üslubun dışına çıkılması, bol süslemeli ve sesleri kaydırarak icra edilmesi zaman zaman eleştirilere maruz kalsa da, böyle çeşitlenmelere müziğin ihtiyacı noktasından bakıldığında gerekliliği kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla Kandıralı'nın pek çok eserde yaptığı bu tarzdaki süslemeli icrayı, müzikal bir çeşitlilik olarak değerlendirmek daha doğru bir yaklaşımdır.

Priştine Oyun Havası: Türkiye'nin batı kesimlerinde yaşayan Romanlar Balkanlardaki akraba toplulukların müzik kültürlerine ve onların yerel müzik repertuarlarına aşinadırlar. Gerek Türkiye'deki Balkan göçmenlerinin müzik ihtiyaçları için gerekse akraba toplulukların müzik zevklerini paylaşmak için o yörelerin müziklerini çok sık repertuarlarına alırlar. *Priştine Havası* denilen bu düz ritimli "Gayda Havası", Makedonya göçmenleri arasında en fazla tutulan ezgilerden birisidir.

Bahriye Çiftetellisi: Bahriye çiftetellisi, çiftetelli repertuarı içinde en tanınmış ve geniş kitleler tarafından beğeni ile karşılanmış bir ezgidir. Bu ezgiyi Kandıralı kendine has melodilerle bezeyerek icra etmektedir. Bu eserin yine Kandıralı tarafından icra edilmiş pek çok örneği plaklarda bulunmaktadır. Bu icra Kandıralı'nın 1970'li yıllarına ait en başarılılarından birisidir.

Tavas Zeybeği: Kandıralı doğduğu ve çocukluğunu geçirdiği çevre itibarıyla Karşılama, Çiftetelli ve Roman Havası türlerinin belirleyici olduğu bir müzik geleneğine bağlıdır. Buna karşın profesyonel müzisyenliği gereği tüm yörelere hitap edebilmek bakımından plaklarının –sonrasında da albümlerinin– birçoğunda başka türlerden de örnekler vermeyi ihmal etmemiştir. Zeybek türü ezgiler işte bu gerekçelerle Kandıralı'nın repertuarında yer bulur. Ancak onun yüksek icra yeteneği sayesinde Denizli'nin Tavas yöresine ait bu zeybek havası mahallî bir icracının zurnasından çıkan melodiler kadar tavrılı ve etkilidir. Bu ezgi de Roman Havaları gibi 9 süreli ritim kalıplarıyla örgülü olmasına karşın, icradaki özellik ve iç ritim hayli farklılık gösterir.

İskeçe Romani: Roman müzisyenlerin Balkanlarda yaşayan akrabalarının adıyla özdeşleşmiş bazı havaları Türkiye'ye getirerek icra ettiklerini ve böylelikle bu akrabalarını yâd ettiklerini söylemeliyiz. 2+2+2+3=9 süreli bir ritmik kalıbın ısrarlı ve bazen de süslemeli icrası, Roman müziğinin temel karakteri olarak karşımıza çıkar. Bu eserde kanunla başlanan kısa bir melodi kesitinden sonra Kandıralı'nın özgün uzun sesleri, peş peşe ve aralıklı olarak çalışı ile karşıya kalmaktayız. Sonrasında klarnetin çok seri bazı motifleri çalması yine parçaya Kandıralı imzasının atılması anlamına gelmektedir. Parça, Türkiye'deki Roman toplulukları arasında başlı başına bir eser bütünlüğünde bilinmemektedir. Buna karşın bu melodi kalıbının benzeri onlarca parça Türkiye'nin batısında yaşayan Romanlar arasında bulunmaktadır.

Aydın Roman Havası: Roman havası, Türkiye'nin batı kesimlerinde yaşam süren Romanların geleneksel müziklerini tanımlayan bir müzik terimidir. Zira Orta Anadolu ve Türkiye'nin doğu kesimlerinde yaşayan *Poşa*, *Abdal*, *Karaçi* gibi *Çingene* topluluklarında bu türden bir tanımlama ve terim kullanımı yoktur. Roman Havaları daima 9 süreli bir ritmin –ki 2+2+2+3 kalıbıyla karşımıza çıkar– varyantlarıyla icra edilen kalıplaşmış ezgilerdir. (Bu konuda ayrıntılı bilgi için Melih Duygulu, *Türkiye'de Çingene Müziği*, Pan Yay. 2006)

Roman havaları daha çok giriş kısmındaki melodi kalıplarıyla birbirinden ayrılırlar. Burada ritmin özgün kalıpları da –Tulum, Gordel, Ağır Roman gibi– etkin rol oynar. Ancak ritmin ısrarlı vurguları devam ederken bir kalıp giriş ezgisi (intro) çalınır, daha sonra yerini "meyan"a bırakır ki, icracı tüm maharetini burada gösterir. Bir tür Taksim diyebileceğimiz bu ezgi parçası serbest bir karakterdedir. Daha sonra

girişteki ana ezgiyi andıran melodiler tekrar çalınarak esere son verilir. Ezgi trafiği itibarıyla genel olarak bu şekilde seyreden roman havaları çok çeşitli isimlerle anılırlar. Meslekler ve yöre adları, roman havalarına en fazla sıfat olan isimlerdir.

Bu ezgi daha çok Marmara ve Ege sahil şeridinde yaşayan Romanların rağbet gösterdikleri türdendir. Aydın ve çevresindeki Romanlar her ne kadar burada çalınan ezgideki kadar bu tarz roman havalarına rağbet göstermeseler de, bu ezgi Kandıralı tarafından bu şekilde adlandırılmıştır.

Hicaz Dolap: 1950'li yıllardan itibaren ülkeye süratle giren "Arap tarzı" müziklerden etkilenmek suretiyle oluşturulan bu türden ezgiler bilhassa şehir merkezlerinde çok rağbet görmüştü. O yıllardan itibaren enstrümantal müzik yapan her topluluğun bu ezgiyi plaklara çaldığını biliyoruz. Kısmen çiftetelli havasını da andıran bu ezginin orkestra uyarlamaları da vardır. Ezginin sonunda da mutlaka bilinen bir şarkıya bağlantı yapılır.



İ.M.Ç. 6. Blok No:6325 Unkapanı 34134 İSTANBUL
Tel: (0212) 513 43 03 Fax: (0212) 513 43 04
© & © 2006 Uzelli Kaset San. ve Tic. A.Ş. www.uzelli.com